

с ограниченными возможностями здоровья: Сборник материалов Всероссийской научно-практической конференции (27-28 ноября 2014 года) / под науч. ред. Т.В. Машаровой, С.В. Алёхиной, И.А. Крестининой; ИРО Кировской области. – Киров: ООО «Типография «Старая Вятка», 2014. – 577 б.

2 Выготский Л.С. Основы дефектологии Текст. / Л.С. Выготский.- СПб.: Лань, 2003. 654 б.

3 Колпакова Л.М. Особенности психологического климата в семье ребенка-инвалида. // Материалы III Всероссийского съезда психологов. СПб.:СПбГУ, 2003. - Т. 4. С. 326-329 б.

4 Организация и психолого-педагогическое сопровождение инклюзивного обучения: метод.рекомендации / сост. И.Ф. Сибгатуллина. - Казань, 2017. - 43 б.

5 Посысов Н.Н. Психолого-педагогическое сопровождение семей, имеющих детей с ограниченными возможностями здоровья; ГОАУ ЯО ИРО. - Ярославль, 2011. - 76 б.

6 Психологическое сопровождение семьи ребенка с особыми возможностями здоровья в условиях инклюзивного образования: методические рекомендации / сост. Н.А. Крушная. – Челябинск: Изд-во Челяб. гос. пед. ун-та, 2016. – 36 б.

7 Создание и апробация модели психолого-педагогического сопровождения инклюзивной практики: Методическое пособие / Под общ. ред. С.В. Алехиной, М.М. Семаго. — М.: МГППУ, 2012. — 15 б.

8 Стругова В.Г., Колесникова О.Б. Социально-педагогическое сопровождение семьи ребенка с ограниченными возможностями здоровья в условиях реабилитационного центра // Материалы Всероссийской научно-практической конференции «Наука и социум». - 2017. - №3. - 124-130 б.

9 Ткачёва В.В. Семья ребенка с ограниченными возможностями здоровья: диагностика и консультирование. — М.: Национальный книжный центр, 2014. — 160 б.

10 Чурсина А.А., Жилкина О.А. Взаимодействие семьи и школы в процессе обучения детей с ограниченными возможностями здоровья в области инклюзивного образования // Инклюзивное образование: результаты, опыт и перспективы: сборник материалов III Международной научно-практической конференции / под ред. С.В. Алехиной. – М.: МГППУ, 2015. – 528 б.

UDC 364-055.2(560)

TÜRKİYE'DE KADIN VE SOSYAL HİZMETLER

Fatma Arpacı, Gazi Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara, Türkiye

Ömer Faruk Cantekin, Gazi Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara, Türkiye

1. Giriş

Kadınlar pek çok nedenden özellikle de geleneksel düşünce kalıplarından dolayı, ekonomik ve siyasal yönlerden az gelişmiş toplumlarda göz ardı edilen sosyal dezavantajlı gruplar arasında en önemli grubu meydana getirmektedirler. Ülkemiz hem geleneksel değer yargılarını hem de modern kurumsallaşma anlayışını bir arada yaşayan toplumsal yapı özelliğine sahiptir. Sosyal ve ekonomik yaşamda etkin rolü kadınların yaşamın her alanında karşılaştıkları problemler sebebiyle dezavantajlı olmaları demokratikleşme ve kalkınma üzerinde olumsuz etki göstermektedir. Kadının sahip olduğu fiziksel güç, bazı dinlerin kadına karşı önyargılı kuralları ve uygulamaları, geleneksellik anlayışını devam ettiren sosyal çevre, kültürel kodlar, hane içi rol ve sorumluluklar, kadının dezavantajlı olması sebepleri içerisinde yer almaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu günden beri kadın; eğitim alma, sağlık hakkını kullanma, çalışma yaşamında olma, siyaset ve karar alma mekanizmalarında yer alma gibi pek çok alana hem katılımında hem de şiddet ile yüz yüze gelmede erkeğe kıyasla daha dezavantajlı konumda karşımıza çıkmaktadır. Avrupa Konseyi dezavantajlı gruplar için; uzun süreli bakımı, sağlığı, sosyal güvenliği, barınmayı ve istihdamı vb. hizmetleri genel kamu ve sosyal hizmetlerin ayrılmaz bir ögesi şeklinde ifade etmiştir (Yığıtbaş, 2020).

Ülkemizin 2024 yılındaki 85.664.944 kişi olan toplam nüfusunun, 42.853.110'u erkek, 42.811.834'ü ise kadınlardan oluşmaktadır. Diğer bir ifadeyle toplam nüfusun %50,02'sini erkekler, %49,98'ini ise kadınlar oluşturmaktadır (TÜİK, 2025). Ülke nüfusumuzun hemen hemen yarısı kadınlardır. Türkiye'de kadın haklarının korunmasıyla ilgili olarak başta anayasamız olmak üzere hem ulusal hem de uluslararası bildirgeler / sözleşmeler bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında, kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olduğu ve devletin, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlü olduğu hükme bağlanmış, 2010 yılında yapılan düzenleme ile bu maksatla alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamayacağı belirtilerek, kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık getirilmiştir ve uygulanmaktadır.

Ülkemiz On Birinci Kalkınma Planı, kadına yönelik politikaların temel amacını; her türlü ayrımcılığın önlenmesi, kadınların toplumsal yaşamın tüm alanlarında hak, fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmalarını ve güçlenmelerini sağlamak olarak içermektedir. Kadınlara yönelik politikalar, üst politika belgesi olarak orta vadeli programlar, Cumhurbaşkanlığı yıllık programları, eylem planları ve strateji belgeleri ile kurumsal düzeyde uygulanan stratejik planlar vb. dokümanlar aracılığıyla hayata geçirilip uygulanmaktadır (Çetin, 2023).

2. Sosyal Hizmet

Hem bir sanat hem de bir bilim olarak tanımlanan sosyal hizmet bütün insanların yaşam kalitesini geliştirmeye yardım etmek için toplum tarafından uygun görülen insani hizmet mesleklerinden bir tanesidir. Sosyal hizmetin insanların sosyal

işlevselliği üzerindeki odağı ile insanlara hem yakın hem de uzak çevreleriyle daha etkin bir şekilde etkileşim kurmalarına yardımcı olur.

Sosyal hizmet mesleği sürekli değişen ve karmaşık hale gelen toplumda vazgeçilmez bir meslek olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, tanımlanma ve açıklanmasının kolay olmaması nedeniyle kısmen olduğu kadar, sıklıkla da yanlış anlaşılan bir meslek şeklinde görülmektedir. Sosyal hizmet uzmanları ya da sosyal çalışmacılar hem farklı pek çok kişi ile birlikte çalışır, hem de çok farklı mekân türlerini kapsayan geniş bir faaliyet alanı içerisinde işlev görürler. Bazı sosyal hizmet uzmanları yoğun olarak birey ve ailelerle çalışırken, bazıları da küçük gruplar, örgütler ve toplumlarla çalışır. Bazı sosyal hizmet uzmanları ailede şiddet üzerinde dururken, bazıları da yoksullara barınma ve sağlık hizmetlerinin nasıl sağlanacağı üzerinde durur. Sosyal hizmeti mücadele gerektiren ve uyarıcı yapan bu çeşitlilik (Duyan, 2003). Ancak müracaatçıların ve faaliyetlerin bu çeşitliliğinden dolayı ‘sosyal hizmet nedir?’ şeklindeki basit bir soruyu yanıtlaması oldukça zor hale gelebilir. Sosyal hizmet uzmanlarının ilgilendiği tüm faaliyetleri kapsayan haliyle sosyal hizmetin kısa ve öz olarak tanımlanması, bu alanın gelişim sürecinin ilk yüzyılı boyunca sürekli tartışma konusu olduğunu göstermektedir. En temel olarak sosyal hizmet, insanların kendi sosyal çevrelerinde rahat davranabilmeleri, iş görebilmeleri ve bunları mümkün kılabilmek için kendi çevrelerini değiştirmelerine yardım etmeyi amaçlayan bir meslek olarak tanımlanabilir (Sheafor ve Horejsi, 2003).

Sosyal hizmet bir disiplin ve meslek olarak tanımlamadan önce sosyal hizmetler kavramını açıklamak konunun anlaşılması için yararlı olacaktır. SHÇEK Kanunu'na göre sosyal hizmetler, birey ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan ya da kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve gereksinimlerinin karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve yaşam standartlarının iyileştirilmesini ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünüdür (SHÇEK Kanunu, 1983). Bir başka tanıma göre sosyal hizmetler, yoksulluklarından kaynaklınsın ya da kaynaklanmasın, toplumdaki mevcut ortalama yaşayış ve algılayış düzeyine, ellerinde olmayan nedenlerle süreli veya süresiz olarak ulaşamayıp sosyal ve/veya ekonomik yönlerden desteklenme ihtiyacı duyan bireylere karşılıklı ve/veya karşılıksız şekilde sunulan parasal ve/veya nesnel mahiyetteki (mal, malzeme yardımı, rehberlik, yönlendirme, psikolojik destekleme gibi) hizmetlerdir (Pincus ve Minahan 1973; Duyan, 2003).

Sosyal hizmet, belli koşullar zemininde ihtiyacı olduğu ve hak ettiği düşünülen bireylerin/grupların imdadına sırf anlık olarak yetişmek demek değildir. “Sosyal hizmetlerin en temel özelliği, aileden topluluk ve devlete kadar uzanan bir grubun mensupları olarak bireylerle ilgilenmesidir. Bu bireyler için önemli olan, bunlara gelir garantisinin sağlanması değildir. Bunun yerine ihtiyaç duyulan şey, bunlara bir hizmetin verilmesidir”. Sosyal hizmetin uğraşı alanının yalnızca maddi yardımlarla kısıtlı olmadığı görülmektedir. Sosyal hizmet aynı zamanda sosyal destek, moral ve rehberlik içerikli çalışmalarını da üstlenmektedir (Bingöl, 2015).

3. Türkiye’de Kadınlara Yönelik Sosyal Hizmet Kurum ve Kuruluşları

Türkiye’de kadınlara yönelik sosyal hizmet sunan birçok kamu kurumu, belediye birimi ve sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. Bu kurumlar, kadınların haklarını koruma, şiddet mağdurlarına destek sağlama, ekonomik ve sosyal güçlenmelerini teşvik etme gibi farklı alanlarda faaliyet göstermektedir. Ülkemizde kadınlara tanınan haklar ve sunulan hizmetlerin hayata geçirilmesinde görev ve sorumluluk alan kurumlar arasında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB), Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, belediyeler, sivil toplum kuruluşları vd. yer almaktadır.

3.1. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kadına yönelik politika oluşturma ve hizmet sunumunda başta gelen kurumlardan biridir. ASHB genel müdürlüklerinden Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) hem kadının sosyal ve ekonomik statüsünün geliştirilmesi, hem de kadın konuklevleri ile şiddet önleme ve izleme merkezleri (ŞÖNİM) aracılığıyla şiddete maruz kalmış dezavantajlı kadınlara yönelik hizmetleri sunmaktadır. “Şiddet, kadının sadece bedensel ve ruh sağlığını etkilemekle kalmayıp, kendine saygısını, güvenini, yaşam kalitesini ve kendi yaşamını kontrol etme yetisini de yitirmesine neden olmaktadır. Kadının hukuki, sosyal, siyasal ve ekonomik statüsünün yükselmesine engel olmaktadır” (Çetin, 2023).

Toplumun her bir ferdine ulaşarak etkin sosyal hizmet sunumuyla ülkemizin sosyal kalkınmasında öncü kurum olan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın misyonu bireyin, ailenin ve toplumsal değerlerimizin korunması, güçlendirilmesi ve geliştirilmesine yönelik bütüncül ve adil sosyal hizmet modelleri geliştirmek ve uygulamaktır.

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Özürlüler İdaresi Başkanlığı ve Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü'nün faaliyetleri; 2011 yılında 633 sayılı KHK ile kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı çatısı altında birleştirilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş süreci kapsamında 2018 yılında 703 sayılı KHK ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı birleştirilerek Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı oluşturulmuş ve 1 No'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Bakanlığın yetki, görev ve sorumlulukları belirlenmiştir.

21 Nisan 2021 Tarihli ve 31461 Sayılı Resmî Gazete yayınlanan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Kurulması ile Kamu Personel İşlemlerinin Yürütülmesine İlişkin Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı kurulmuştur (ASHB, 2025a).

3.1.1. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

ASHB'nin kadına yönelik görevlerine bakacak olursak genel olarak, “kadınlara karşı ayrımcılığı önleme, kadının insan haklarını koruma ve geliştirme, kadınların toplumsal hayatın tüm alanlarında hak, fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmalarını sağlamak üzere; ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesi amacıyla gerekli çalışmaları koordine etme,

kadınlara yönelik sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini yürütme, bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlama” şeklinde olduğunu görürüz (Çetin, 2023).

Ülkemizde, kadınların toplumsal hayatın her alanında çok daha aktif, üretken ve güçlü bir şekilde yer almalarını ve hak, fırsat ve imkanlardan eşit şekilde yararlanmalarını sağlamak, kadına karşı ayrımcılığı önlemek amacıyla ulusal mekanizma olarak kurulan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü; 1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın ana hizmet birimlerinden biri olarak yeniden yapılandırılmıştır. Kadınlara yönelik koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici ve rehabilite edici sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek ve koordine etmek görevini üstlenen Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü faaliyetlerini ilgili mevzuat kapsamında etkin ve verimli bir şekilde sürdürmeye devam etmektedir (ASHB, 2023).

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün görevleri, yetkileri ve sorumluluklarının detaylı olarak 14/02/2022 tarih ve 27 sayılı “Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevlerine İlişkin Yönerge” de düzenlenerek açıklandığı görülmektedir (Çetin, 2023).

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü daire başkanlıklarının görevlerinden Kadın Hizmetleri Daire Başkanlığı'nın görevleri şunlardır (MADDE 11):

- a) Şiddet mağduruna yönelik koruyucu, önleyici ve güçlendirici sosyal hizmet faaliyetlerini ilgili daire ile iş birliği ve koordinasyon hâlinde yürütmek ve koordine etmek,
- b) Kadın konukevlerinin açılış, kapanış, bina kiralama, bina yer değişikliği ve personel konularındaki taleplerinin değerlendirilmesi ve bunlara ilişkin çalışmalarca Yönetim Hizmetleri Daire Başkanlığı ile iş birliği içerisinde çalışmalarda bulunmak, gerektiği takdirde onay verilmesine ilişkin iş ve işlemleri yürütmek.
- c) Kadın konukevlerinin işleyişine ilişkin işlemler ile mevzuat, hizmet standartları ve öz değerlendirme sistemini oluşturmak ve değerlendirmesini yapmak
- ç) Kadın konukevleri ile ilgili mevcut durum ve hizmet analizlerini yapmak, elde edilecek sonuçları değerlendirmek ve sunulacak hizmeti geliştirmek amacıyla yeni hizmet modellerinin oluşturulmasını sağlamak,
- d) Kadın konukevlerinin sosyal hizmet faaliyetlerine ilişkin bilgilerinin veri tabanı aracılığıyla izlenmesi ve güncellenmesini sağlamak, söz konusu bilgileri yapılacak çalışmalarda değerlendirmek ve bilgi paylaşımında bulunmak,
- e) Genel Müdürlüğe bağlı kadın konukevlerinde görev yapan personele yönelik görev yaptıkları alanda gelişimlerini sağlamaya, yeni mevzuat ve uygulamalar hakkında bilgilendirmeye ve mesleki kapasitelerini geliştirmeye yönelik hizmet içi eğitim ve toplantılar düzenlemek veya düzenlenmesini sağlamak,
- f) İl müdürlüklerinden gelen talepleri değerlendirerek kadın konukevlerinden hizmet alanların nakil ve tertip işlemlerini değerlendirmek, talepler hakkında karar vermek ve bunları takip etmek,
- g) Kadın konukevlerinin hizmet standartlarını belirlemek, söz konusu kuruluşları açmak isteyen il müdürlüklerine, yerel yönetimlere ve sivil toplum kuruluşlarına konuyla ilgili rehberlik ve danışmanlık yapmak, yürütülen hizmetlerin takibini sağlamak,
- ğ) Kadın konukevlerinde incelemelerde bulunmak ve gerekli görülen hâllerde denetimlerin yapılmasını temin etmek, sonuçlarını takip etmek,

Kadın Politikaları Daire Başkanlığının görevleri şunlardır (MADDE 12):

- a) Kadına yönelik her türlü ayrımcılık, şiddet, taciz ve istismarın önlenmesine ilişkin politika ve stratejilerin belirlenmesi amacıyla çalışmalar yapmak, gerçekleştirilen çalışmalara destek vermek, çalışmaların uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek,
- b) Kadına yönelik şiddetle mücadeleyle ilişkin mevzuat çalışmalarını yürütmek; mevzuat ve ikincil mevzuatın etkin biçimde uygulanmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirmek, bu konuda ilgili kurum/kuruluş ve sektörler arası iş birliği mekanizmalarını güçlendirmek,
- c) Aile içi şiddet, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesine ilişkin program, uygulama ve projeler geliştirmek, araştırmalar yürütmek ve ilgili kurum kuruluşlarla iş birliği içerisinde bu çalışmaları koordine etmek ve yürütmek
- ç) Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planını hazırlamak, gerektiği takdirde düzeltmek ve ilgili birimlerle iş birliği içerisinde uygulanmasına yönelik faaliyetlerde bulunmak, izleme ve değerlendirmesini yapmak,
- d) Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin kuruluş ve işleyişine ilişkin işlemler ile mevzuat ve hizmet standartları ve öz değerlendirme sisteminin oluşturulması, değerlendirmesini yapmak,
- e) Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin faaliyetlerine ilişkin bilgileri veri tabanı aracılığıyla izlemek, güncellenmesini sağlamak, yapılacak çalışmalarca değerlendirmek ve bilgi paylaşımında bulunmak, şikâyet ve önerileri değerlendirerek cevaplamak,
- f) Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinde görev yapan personele yönelik ihtiyaç duyulan konular ile ilgili hizmet içi eğitim programları planlamak ve uygulamak,
- g) Kadına yönelik şiddetle mücadelede şiddet mağduruna yönelik koruyucu, önleyici ve şiddet uygulayana yönelik verilmesi gereken rehabilite edici sosyal hizmet faaliyetlerine ilişkin hizmet analizlerini yapmak, elde edilecek sonuçları değerlendirmek, yeni hizmet modelleri geliştirmek, gerçekleştirilen çalışmalara katkı sağlamak,
- ğ) Erken yaşta evliliklerin önlenmesi konusunda politika ve stratejilerin belirlenmesi amacıyla çalışmalar yapmak, gerçekleştirilen çalışmaları desteklemek, uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek,
- h) Sosyal Hizmet Merkezi şiddetle mücadele irtibat noktalarının koordinasyonuna yönelik planlamaları yürütmek (ASHB, 2025b).

3.2. Dezavantajlı Kadınlara Hizmet Sunan Kuruluşlar

3.2.1. Kadın Konukevleri

Kadın konukevleri 2828 Sayılı Sosyal Hizmet Kanunu'nun 3. maddesinin 7. fıkrası, Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmeliğin 3. maddesinin "i" fıkrası ve 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği'nin 3. maddesinin "i" fıkrasında; "fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik veya sözlü istismara veya şiddete uğrayanların, şiddetten korunması, psiko-sosyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi, güçlendirilmesi ve bu dönemde şiddet mağdurlarının varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarının da karşılanmak suretiyle geçici süreyle kalabilecekleri ve konukevi, sığınmaevi, kadın sığınağı, kadınevi, şefkatevi ve benzeri adlarla açılan yatılı sosyal hizmet kuruluşu" şeklinde belirtilmektedir.

Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesine Hakkında Yönetmeliğin önemli noktaları şöyledir:

• Kadın konukevlerinde insan haklarına dayalı, insan onuruna yaraşır, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı ve sosyal devlet ilkesine uygunluk esas alınır.

• Konukevinde yapılacak işlemlerde kadının beyanı esas olup, delil göstermek zorunda bırakılamaz.

• Kadın konukevlerinde kadınların ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan güçlendirilmesi temel amaçtır.

• Konukevinde çalışanlar, kadını korumak gerekçesiyle bu yönetmelikle belirlenen kurallar dışında kadının temel hak ve özgürlüklerine yönelik herhangi bir sınırlandırma getiremez, kadın adına karar alamaz.

• Şiddete uğrayan ya da uğrama tehlikesi bulunan bütün kadınlar ve beraberindeki çocukları hiçbir ayırım yapılmadan konukevine kabul edilmektedir.

• Konukevi, en az yirmi, en fazla kırk kişi kapasiteli olarak kurulur. Her kadın için, var ise çocukları ile birlikte kalabileceği bir oda bulunur. Bir oda, en fazla iki kadın tarafından paylaşılabilir. Bebekli kadınlar için tek kişilik odalar bulunmasına ve odalarda kadınlar için ranza sisteminin kullanılmamasına özen gösterilir. Konukevinin kapasitesine uygun sayı ve genişlikte salon, oturma odası, yemek odası ve kadınlar için etkinlik odası bulunur. Çocuklar için kreş, eğitim ve rehabilitasyon, oyun ve etkinlik odaları ile çalışma odaları bulunur.

• Konukevinde kalma süresi, kadının ilk kabul birimine kabul tarihinden itibaren altı aydır. Kalış süresi, kadınların güçlenme süreci değerlendirilerek gerekli hallerde uzatılır. Uzatma süresi, sosyal çalışmacı ile çocuğu var ise çocuk gelişimcinin görüşü alınarak, değerlendirme komisyonu tarafından belirlenmektedir.

• Kadın konukevinde doğrudan ya da ŞÖNİM aracılığıyla; güvenlik, danışmanlık, yönlendirme, psikolojik destek, hukuki destek, tıbbi destek, geçici maddi yardım, iş bulma konusunda destek, kreş, mesleki eğitim kursu, grup çalışmaları, çocuklar için burs, sosyal, sanatsal ve sportif faaliyetler gibi hizmetler sunulduğu ifade edilebilir.

• Kadın konukevlerinde gizlilik ve güvenlik ilkelerine riayet edilerek hizmet verilmektedir.

• Konukevinde aynı ve nakdi yardımlar (harçlık) yapılmaktadır. Aynı ve nakdi yardımlar konukevi hangi birime ait ise (örneğin belediye), ilgili birimin bütçesinden karşılanmaktadır.

• Konukevinde kalan kadınlar muayene ve tedavi yardımlarından yararlanabilmektedir. Ayrıca meslek edinme ve istihdam edilme yolunda eğitim giderleri de karşılanabilmektedir.

Kadın konukevlerinde cinsel, ekonomik, fiziksel, duygusal ve sözlü istismara veya şiddete maruz kalan kadınların şiddetten korunması, psiko-sosyal ve ekonomik problemlerinin çözülmesi, güçlendirilmesi, varsa çocukları ile birlikte güvenli barınma ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması amaçlanmaktadır. Söz konusu amaca yönelik olarak sunulan başlıca barınma ve diğer hizmetler, sosyal devlet olmanın bir sonucu olarak, sosyal hizmet nitelikli hizmetlerdir ve bedelsiz olarak sunulmaktadır.

Kadın konukevleri sosyal hizmet kuruluşu olarak, kadınlara can güvenliği, kendilerini toparlama ve kendi ayakları üzerinde durabilmelerini mümkün kılmak için zaman, yaşamlarına uzun vadeli ve geniş açıdan bakabilmeleri ve yalnızlık psikolojisinden uzaklaşabilmeleri için ihtiyaç duydukları şiddet içermeyen, güvenli bir ortam sağlayan kuruluşlardır. Diğer deyişle kadın konukevleri; şiddete maruz kalan veya maruz kalma ihtimali olan kadınların ve çocuklarının korunduğu ve desteklendiği, çok yönlü hizmetlerle rehabilite edilip güçlendirilerek, topluma adaptasyonunun sağlandığı önemli bir kadın hizmet kuruluşudur. Ülkemizde kadın konukevi hizmeti Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü başta olmak üzere, valilikler, kaymakamlıklar, STK'lar ve belediyeler tarafından verilmektedir.

Kadın konukevleri dünyada ülkemizden daha erken dönemlerde uygulamaya konulmuştur. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Mart 2020 tarihli "Türkiye'de Kadın" raporuna göre ülkemizde; kamuya bağlı ilk kadın konukevi Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı olarak 1990 yılında İzmir ve Ankara illerinde hizmete açılmıştır. 633 sayılı KHK ile kadın konukevleri, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün yetki ve sorumluluğuna bırakılmış olup Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı 110 kadın konukevi (2717 kapasiteli); yerel yönetimlere bağlı 32 (703 kapasiteli), İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne bağlı 2 kadın konukevi (42 kapasiteli); sivil toplum kuruluşlarına bağlı 1 olmak (20 kapasiteli) üzere ülke genelinde toplam 145 konukevi toplam 3.482 kapasite ile hizmet vermektedir. Kadın konukevleri ile ilgili olarak merkezi yönetim ve taşra kuruluşlarının, yerel yönetimlerin ve STK'ların belirli sorumlulukları üstlendiği görülmektedir (Tekdere ve Polat, 2022).

Ülkemizde kadınlarımızın kadın konukevi hizmetlerinden yararlanması kendi bireysel başvuruları, kurumlar arası yönlendirme yoluyla ve üçüncü kişilerin ihbarı yoluyla mümkün olmaktadır. Müracaatçı bireylerin sosyo-demografik özelliklerinin, ihtiyaçlarının, sorunlarının ve sosyal hizmet uygulamalarına olan ihtiyaçlarının farklılık göstermesi kadın konukevi başvurularının meslek elemanları tarafından görüşmeler yapılarak değerlendirilmesi ve bireye en uygun sosyal hizmet modeli belirlenmesini gerektirmektedir. Şiddet deneyimi yaşamış kadınların özelliklerinin, kuruma başvuru nedenlerinin ve kurum yaşantısı ile ilgili memnuniyetlerinin bilinmesi çok yönlü mücadele edilmesi gerekli olan şiddet olgusunun anlaşılabilmesi ve kadınların yaşamlarını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmeleri açısından önemlidir.

Kadın konukevi yönetmeliğin 11. Maddesine göre kadın konukevlerine başvuru işlemleri yürütülmekte olup, kadınların konukevlerine doğrudan başvurmaları gizlilik ve güvenlik gerekçesiyle söz konusu değildir. Mağdur kadın bireysel başvurusu, kurumlar arası yönlendirmeyle ve üçüncü kişilerin ihbarı yoluyla kadın konukevi hizmetinden

yararlanabilmektedir. Kadınlar ve beraberindeki çocukların huzurlu bir ortamda, maruz kaldıkları şiddet ve olumsuz durumlarla baş edebilmelerine ve güçlenmelerine yönelik mesleki çalışmalarda kadın konukevlerinde yapılmaktadır. Kadın konukevlerinde “barınma, güvenlik, danışmanlık, yönlendirme hizmetlerinin yanı sıra hukuki, tıbbi ve psikolojik destek hizmetleri” kadın konukevi yönetmeliğinin 19. maddesine göre verilmektedir. Kadınların sosyo-ekonomik güçlenmeleri için mesleki eğitim, geçici maddi yardım, iş ve meslek danışmanlığı, sosyal, sanatsal ve sportif aktivitelerde kadın konukevlerinde yürütülmektedir. Bunlarla birlikte çocuklarda dikkate alınarak, anneleri ile beraber kadın konukevi hizmet alan çocuklara burs ve kreş destek hizmeti sunulmaktadır (Çiltaş ve Çalık Var, 2019).

Kadın konukevinde kadının kendisinin ya da çocukları ile birlikte kalmasının belirli bir süresi vardır. Bir kadın ilk kabul birimine kabul edildikten başlayarak altı ay süre ile konukevinde kalabilir. Altı aylık süre olağan durum içindir. Ancak, bir kadının konukevinde kalma süresi uzman gözlemleri doğrultusunda hazırlanacak raporlara göre kadının güçlenme durumuna bağlı olarak uzatılabilmektedir. Süre uzatılması, sosyal hizmet uzmanı ve kadının çocuğu/çocukları varsa çocuk gelişimi uzmanının görüşüyle birlikte, değerlendirme komisyonu tarafından belirlenmektedir. Aynı zamanda, kadın konukevi hizmeti mülki amir veya aile mahkemesi hâkimi tarafından hakkında barınma tedbiri kararı verilen kadın için kararda belirtilen süre kadar sunulabilmektedir. Fakat gelişen koşullar nedeniyle tedbir kararının, süresinin veya şeklinin değiştirilmesi, değerlendirme komisyonu tespiti ve ASHB’na bağlı il müdürlüğü yazılı girişimi ile ilgili merciden istenebilmektedir.

3.2.2. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri

Ülkemizde, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun 1998 yılında şiddete uğrayan kadınların korunması amacı ile kabul edilerek çıkarılmıştır. Bu kanun, ülkemizde bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. 4320 sayılı kanunu yürürlükten kaldıran ve 2012 yılında çıkarılan 6284 sayılı “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun”da “şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlerle ilişkin usul ve esaslar” düzenlenmiştir. Bu kanunun uygulanması amacıyla “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği” çıkarılmıştır (Çetin, 2023).

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve şiddetle mücadelede kurumlar arası koordinasyonun sağlanması ve kurumsal yapıların oluşturulması amacıyla Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri’nin (ŞÖNİM) açılması yasal bir zorunluluk olarak kanunda yer almıştır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü bünyesinde ilk olarak 14 ilde pilot uygulama olarak açılan ve daha sonra 81 ile yaygınlaştırılması planlanan bu merkezler kadına yönelik şiddetin önlenmesinde ve izlenmesinde hem uygulayıcı hem de denetleyici olarak tek kapı sistemi ile bu sürecin tüm sorumluluklarını üzerine almıştır (Alican Şen, 2018).

ALO 183 Sosyal Destek Hattı (7/24 ücretsiz), 112 Acil Çağrı Merkezi, ile Gelincik Hattı (444 43 06) konu ile ilgili acil telefon hatlarıdır. Ayrıca, şiddet ihbar mobil uygulaması “Kadın Destek Sistemi (KADES)” bulunmaktadır. Başta şiddete uğrayan kişi olmak üzere aynı evde yaşayan bireyler, kardeşler, çocuklar, akrabalar, komşu, öğretmen, doktor gibi şiddeti gören, duyan, tanık olan kimseler ihbar ve şikâyetle bulunabilirler (Tekdere ve Polat; Çetin, 2023).

6284 sayılı Kanununun 15. maddesinde ŞÖNİM tarafından sunulan destek hizmetlerine yer verilmiştir. İlgili madde hükmü dikkate alındığında, ŞÖNİM tarafından sunulan hizmetlerin üç kategoriye ayrıldığı görülmektedir. Bunlar, şiddetin önlenmesi ve tedbir kararlarının izlenmesine yönelik destek hizmetleri, şiddet mağduru kişilere yönelik destek hizmetleri ve şiddet uygulayan veya uygulama tehlikesi bulunan kişilere yönelik destek hizmetleridir (Can, 2021).

Şiddet mağduru kadınlar kolluk kuvvetleri tarafından, ihbarla, Alo 183 hattını arayarak ya da bireysel başvuru yaparak Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri’ne gelmektedirler veya yönlendirilmektedirler. Kadınlar bu merkezlere geldiklerinde çoğu zaman travmatik durumlarının devam ettiği görülmektedir. Bu nedenle işlemlerin hızlı bir şekilde yapılması ve süreçte hızlı müdahale edilmesi gerekliliklerin başında gelmektedir. Bu noktada açılan bu merkezlerin çalışma yapısı, sistemi ve faaliyetleri şiddetle mücadelede sürecinde mağdur kadınlar açısından büyük önem taşımaktadır. ŞÖNİM’ler kadına yönelik şiddetle mücadelede tek çatı, tam koordinasyon ve koruyucu ve önleyici tedbirler alma konusunda yapılan yeni bir düzenleme modeli olarak doğmuştur. Şiddet mağduru kadınların başvuru sonrası yerleştirildikleri ilk kabul birimi, şiddet eylemleri ile ilgili ilk ihbarların alındığı Alo 183 hattı sorumluları, konukevleri ve gerektiğinde bakanlıklarla koordineli çalışan ŞÖNİM’ler, mağdurların şiddet eylemleri sonucu ilk geldikleri ya da emniyet birimleri tarafından ilk getirildikleri yerler olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

ŞÖNİM’ler sistemsal olarak daha öncede belirtildiği gibi ilk başvuruyu alan birimlerdir. ŞÖNİM’e gelen kadınlar ilk olarak sosyal hizmet uzmanı, psikolog, sosyolog ya da çocuk gelişimcisi gibi gerekli uzman personelle görüşürülmekte ve kendisine ön görüşme formu doldurulmaktadır. Bu görüşmelerden ve ön görüşme formundaki bilgilerden hareketle mağdur kadın ve çocukların eksiklikleri belirlenmektedir. Bu belirlenen sorun ve eksiklere yönelik uygulanacak sosyal hizmet modelleri saptanmakta ve bu tespitlerden sonra veriler ortak bilgi havuzuna girilmektedir. Veri tabanına kaydedilen bilgiler sayesinde konuya ilişkin bilgi ve istatistiklere ulaşımında kolaylık sağlanmaktadır. Görüşme raporu sonucuna göre gerekli görüldüğü durumlarda bir sosyal inceleme raporu da hazırlanmaktadır. Daha sonra kadınlar buradan ilk kabul birimine yönlendirilmekte ve sonrasında ise yer olarak uygun bir kadın konukevine yerleştirilmektedirler. ŞÖNİM’ler şiddet mağduru kadınlar için ihtiyaca yönelik birçok faaliyet vermekte ve destek sağlamaktadır. Bunlar arasında kadınlara aylık giderlerini karşılayabilmeleri adına belirli miktarda para desteği, korunma ve barınmada destek, kadın konukevinden ayrılan kadınlar için eşya ve çalışmak isteyen kadınlar için iş bulmada destek olmak üzere çok çeşitli konu yer almaktadır. Aynı zamanda kadınların travmatik durumları devam ettiğinden kadınlara ve çocuklara psiko-sosyal destek sağlanmakta ve boşanmak isteyen kadınlara hukuki destek verilmektedir (Altıparmak, 2015).

4. Sonuç

Türkiye Cumhuriyeti, kadınının konumu ve toplumsal alanda güçlenmesi için yapılan çalışmalar açısından dünyada istisnai ve özgün tarihsel bir deneyime sahiptir. Kadınların ilerlemelerine ve güçlenmelerine ilişkin olarak günümüzde alınan bütün kararlarda ve uygulanan politikalarda bu tarihsel deneyimin yansımalarını görmek mümkündür. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu 1923 yılını izleyen yıllarda gerçekleştirilen reformlardan; Türk kadını doğrudan etkileyenlerin başında 1924 yılında kabul edilen, eğitimi tek sistem altında toplayarak kadınlara erkeklerle eşit eğitim imkânları sağlayan Tevhid-i Tedrisat Kanunu; kadınların yasal statüsünü bütünüyle değiştirerek gerek aile içinde gerekse birey olarak eşit haklar sağlayan 1926 yılında kabul edilen Türk Medeni Kanunudur. Bunların yanı sıra kadınların yasal statülerinin eşitlenmesinde diğer önemli aşama ise siyasi hakların kazanılmasıdır. Türk kadınlarına 1930'da yerel, 1934'te de genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı birçok Batı ülkesinden önce tanınmıştır.

Türkiye tarafından onaylanan Birleşmiş Milletler (BM) Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) öncelikli olmak üzere; Avrupa Sosyal Şartı, Çocuk Hakları Sözleşmesi, AB, ILO, OECD, AGİT gibi kuruluşların sözleşme, karar ve tavsiyeleri, Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı, Kahire Dünya Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Planı hükümleri iç mevzuatımız da esas alınarak çalışmalar sürdürülmektedir. Ülkemizin 11. Kalkınma Planı'nda yer alan "İş gücü piyasasının esnekliğini geliştiren düzenlemeler, artan çocuk bakım hizmetleri ile eğitim imkanları ve artan istihdam odaklı politikalar kadınların işgücü piyasasına konu yetkinliklerini geliştirmekte ve iş hayatına daha yoğun katılımlarını desteklemektedir. Kadınların daha iyi işlerle, iş gücüne daha yüksek oranda katılması hane halkı gelirlerini artırarak tasarruflara doğrudan katkı verecek ve yatırımlar için finansman olanaklarını geliştirmektedir politikası gereği iş ve aile sorumlulukları arasındaki dengenin sağlanması konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapılması ve kadınların finansal okuryazarlık konusunda bilgi ve farkındalıklarının artırılması hedeflenmektedir. Bununla birlikte; aile içi şiddeti doğuran ve pekiştiren olumsuz tutum ve davranışların ortadan kaldırılması için toplumsal bilinç düzeyinin erken çocukluk döneminden başlayarak yükseltilmesine yönelik olarak örgün ve yaygın eğitim faaliyetleri düzenlenmektedir. Haklar konusunda kadın-erkek fırsat eşitliğini güçlendirecek şekilde kadınların ekonomik, sosyal, kültürel hayata ve karar alma mekanizmalarının her düzeyde aktif katılımı özellikle yerelden başlayarak teşvik edilmektedir. Kadına yönelik şiddetin, erken yaşta zorla evliliklerin ve her türlü istismarın önlenmesine yönelik, toplumsal farkındalık yaratma çalışmaları hızlandırılmıştır, koruyucu ve önleyici hizmetlerin etkinliği ve kapasitesi artırılacaktır politikalarına yer verilerek aile ve kadın haklarının korunması hedeflenmiştir (ASHB, 2023).

Kaynakça

1. Alican Şen, A. (2018). Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kurumlar Arası İşbirliği Süreci ve 6284 Sayılı Yasanın Uygulanabilirliği. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, 11(22), 141-161.
2. Altıparmak, İ.B. (2015). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede Şönim'lerin Rolü: Ankara Örneği. The Journal of Academic Social Science Studies, 449-464.36;
3. ASHB, (2023). Türkiye'de Kadın. T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. ile.gov.tr/media/142379/tu-rkiye-de-kadin-temmuz-23.pdf. Erişim Tarihi:07.07.2025.
4. ASHB, 2025a. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Tarihçe. <https://www.aile.gov.tr/bakanlik/hakkinda/tarihce/>. Erişim Tarihi:07.07.2025ç
5. ASHB, (2025b). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilatı ve Görevlerine İlişkin Yönerge. <https://www.aile.gov.tr/ksgm/mevzuat/>. <https://www.aile.gov.tr/media/113198/186994.pdf>. Erişim Tarihi: 07.07.2025.
6. Bingöl, O. (2015). Genel Bağlarıyla Sosyal Hizmet ve Toplum. Mavi Atlas (5): 69-77.
7. Can, S. (2021). Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri İle Uygulamadaki Eksiklikler. Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi, 5(2), 74-114.
8. Çetin, H. (2023). Dezavantajlı Kadınlara Yönelik Sosyal Hizmetlerin Gelişimi. Küreselleşen Dünyada Kadın Perspektifinden Dezavantajlı Olmak. Ed. Müzeyyen Özhavzalı. İksad Publishing House. Ss. 43-72.
9. Çiğtaş, Ç., & Çalık Var, E. (2019). Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Konukevi Hizmetine İlişkin Bir Araştırma: Ankara Örneği. Türkiye Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi, 1(3), 13-23.
10. Duyan, V. (2003). Sosyal Hizmetin İşlev ve Roller. Toplum ve Sosyal Hizmet, 14(2), 1-22.
11. Sheafor, B. W. ve Horejsi, C. R. (2014). Sosyal hizmet Uygulaması Temel Teknikler ve İlkeler. Ed. Durdu Baran Çifti. Birinci Baskı. Nika Yayınevi. Ankara.Ss.21--34.
12. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu (2828), Resmi Gazete (1983). Sosyal Hizmetler Kanunu (2828), Tarih:27.05.1983. Sayı:18059. Madde 3/a. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2828&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>. Erişim tarihi: 11.07.2025.
13. Pincus, A., & Minahan, A. (1973). Social Work Practice: Model and Method. Itasca, IL: Peacock.
14. Reçber, B. (2018). Sosyal Hizmetlerde Kadın Konukevleri İşlevsel Mi?, Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 37(2): 89-110.
15. Tekdere, M., & Polat, T. (2022). Kadına Şiddetle Mücadelede Kadın Konukevi Hizmeti ve Belediyeler. MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11(2), 683-701.
16. TÜİK, (2025). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2024. TÜİK Haber Bülteni. Yayın Tarihi :06 Şubat 2025. Sayı: 53783. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-SonucLari-2024-53783>. Erişim tarihi: 07.07.2025.
17. Yılmaz, N. (2023). Kadın ve Aile. Aile ve Tüketici Bilimleri. Ed. M. Serhat Öztürk ve Esna Betül Buğday. Birinci Basım. Nobel Akademik Yayıncılık. Ss.87-114.
18. Yiğitbaş, Ç. (2020). Hem Dezavantajlı Hemde Kadın Olmak. Van Tıp Dergisi. 27(3):367-370.